

TIBOR SIMÁNYI

JULIUS GRAF ANDRÁSSY

Baumeister der Doppelmonarchie, Mitstreiter Bismarcks

(Österreichische Bundesverlag, Wien, 1990. 292 o)

A hazai olvasóközönség előtt is jól ismert, Ausztriában élő esszéíró ezúttal idősebb Andrássy Gyula gróf életútjának felvázolására vállalkozott. Bevezetőben felidézi a Szent Szövetség korának Európáját, azon belül az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság helyzetét, bemutatja e területek sorsának akkori irányítóit és krónikáisait. Ezt követően ismerteti azt a családot, amelyben 1823. március 3-án megszületett a mű főszereplője. Szól az arisztokratasarj neveltetéséről, amelynek lezárultával, már huszonegy évesen, bekerül Zemplén vármegye gyűlésébe. Titkosrendőri jelentésből idézi a szerző az ifjú politikusjelölt első ismert programpontját, amelyet szűzbeszédében a vármegyegyűlésen megfogalmazott: „Ha jólérről van szó, nem szabad provinciális szempontoknak hódolni, mert akkor ugyan jó zempléni lehet valaki, de sohasem lehet jó hazafi.” (27. o.) 1847-ben ellenzéki programmal országgyűlési követé választották az ifjú Andrássyt, aki így szembekerült korán elhunyt édesatyja helyett példaképévé vált pártfogójával, Széchenyi István gróffal. Jól jelezte ezt első pozsonyi felszólalása is az alkotmány és a választójog kiterjesztése érdekében: „Magyarország alkotmányos fejlődése nem okozhat kárt Ausztriának, ellenkezőleg, zavaros időkben a dinasztia a leginkább Magyarországra számíthat, amelynek határain kívül még valami megvédenivalója van: a szabadsága.”

Ezt követően rátér Simányi Tibor Andrássy 1848/49-es szerepvállalására. Zemplén vármegye főispánjaként, miként minden főispán, honvéd őrnagy rendfokozatot kapott. Ő azonnal a vármegye népfőkelői élére állt, és így részt vett az 1848. október 30-i schwechati ütközetben. Ezzel és más eseményekkel kapcsolatban a szerző hőse személyes bátorságát és példamutatását emeli ki. A továbbiakban arról ír, miként került az anyanyelvén kívül né-

metül, franciául és angolul is kiválóan beszélő Andrássy őrnagy diplomáciai szolgálatba a függetlenségi nyilatkozat elfogadását követően, és miként igyekezett hiábavalóan ellátni követi tiszteket Konstantinápolyban a Portánál, ám miként tudta mégis elérni a világsi fegyverletétel után, hogy az oszmán hatóságok ne szolgáltassák ki a török földre menekülőket.

A távollétében halálra ítélt és jelképesen kivégzett „szép akasztott” emigrációs éveivel foglalkozik a továbbiakban a szerző, és kiemeli már 1850-ben Londonban közzétett „Ausztria jelenlegi helyzete és politikája” című *Eclectic Review*-beli elemző cikkét, amely egyúttal az emigráns Kossuth Lajostól való elfordulását is tanúsította. A cikk utolsó mondatait érdemes idézni: „Adjátok vissza a magyaroknak történelmi függetlenségüket, adjátok vissza nekik országukat, és el fogja őket tölteni a dinasztia iránti ragaszkodás. És ez mind Európa, mind Ausztria és Magyarország érdekében áll. Mert Ausztria léte csak más hatalmak nyeresége lehet az Oroszország elleni ellensúlyként. Ameddig azonban ennek kormányrendszere Magyarország függetlenségének elnyomásán alapul, sohasem fog ilyen helyzetbe kerülni.”

Az ötvenes évek eseménytörténetének felvázolását követően tér rá a szerző Andrássy 1857-es megkegyelmezésére, hazatérésére és a hazai közéletbe való bekapcsolódására, a kiegyezéshez vezető eseményekben játszott szerepére. Felidézi a nyitányt, ahogyan a politikai életbe visszatérő arisztokrata visszautasította az októberi diploma kihirdetése után felajánlott főispáni méltóságot, és ahogyan közzétette ifjúkori eszméihez való ragaszkodását: „Szemünkre vetik, hogy a régi alkotmányhoz ragaszkodunk. Ennek az újjal szemben az az előnye, hogy az emberek az áhitat érzésével tekintenek fel rá, kötelességüknek tekintik, hogy minden áldozat vállalásával megvédjék.

Ilyen alkotmány védelme alatt a király, ha legfelsőbb (királyi) helyről tiszteletben tartja, hirtelen, váratlan változások ellen, míg a nemzet a szabadság elnyomásának minden kísérlete ellen biztosított." Ebben a szellemben lépett fel Andrassy Zemplén vármegye követeként az 1865/66-os országgyűlésen is, ahol alelnökké választották. Beköszöntő beszéde, már az uralkodó és a nemzet egymásratalálásának szellemében, a történelmi jogra való hivatkozást követően így szökö: „Ha a magyar nemzet rendületlenül kitart az 1848-as törvények mellett, úgy ez nem azért történik, ahogyan ellenfeleink állítják, hogy elszakadjunk Ausztriától, hanem sokkal inkább azért, hogy évszázadokon át becsületos, őszinte és tartós közösségben maradjunk vele.”

Ezt követően a már a — legalábbis magyar — nyilvánosság előtt jóval inkább ismert életrajzi bemutatása kökövetezik, az audiencia a bécsi Hofburgban, a dualista rendezésben való megállapodást előkészítő emlékirat, Andrassy határozott ígéretével: „Magyarország sohasem fog kifelé gravitálni a Monarchiából, csak meg kell mondani, hogy Magyarországnak és alkotmányának helye van a Monarchiában.” 1867. február 2-án pedig az uralkodó magyar miniszterelnöki megbízást adott Andrassy Gyula grófnak a kétközpontú alkotmányos monarchia megteremtésének nyilvánvaló jeleként. De Andrassy egyúttal magyar királyi honvédelmi miniszteri kinevezést is kapott és 1867. június 8-án őt érte az a megtiszteltetés, hogy a nádort helyettesítve, Simor János hercegprímással együtt, Ferenc József fejére helyezze

Szent István koronáját. Miniszteri tevékenységéből kiemelve részletesen ismerteti Simányi Tibor az 1868-as véderőtörvény létrehozásában, majd a katonai határőrvidékek az országba való visszatagolásában, továbbá a poroszellenes revans politikájával kapcsolatos, hadügyi szempontból is megalapozott visszautasító álláspont formálásában játszott szerepét.

Az életrajz utolsó nagyobb egysége Andrassy közös külügyminiszteri tevékenységével foglalkozik a hetvenes évek két meghatározó nemzetközi kérdésének: az orosz-keletinek és a németnek a tükrében. Részletesen ismerteti a három császár szövetségének megteremtése és megtartása érdekében végzett diplomáciai tevékenységét, a keleti válság megoldásában játszott szerepét, Bosznia-Hercegovina okkupálásával kapcsolatos politikai magatartását, a kettősszövetség megkötésében tanúsított aktivitását, közel egy évtizedes rendkívüli intenzitású nemzetközi működését, majd váratlan és máig nem teljesen tisztázott okok miatti lemondását, visszavonulását. Az utolsó életrajzi részből kiemeli még a szerző Andrassy-nak az uralkodóhoz intézett 1887-es külpolitikai emlékiratát és parlamenti fellépését. Azután már csak 1891. február 18-án következett halálát tudja rögzíteni.

Jó szívvel ajánljuk a hadtörténelem iránt érdeklődő minden olvasó figyelmébe Simányi Tibor rendkívüli szellemi élményt nyújtó életrajzát a magyar hadtörténelemben háromszorosan is jelentős szerepet játszott nagy magyar történelmi személyiségről.

Zachar József